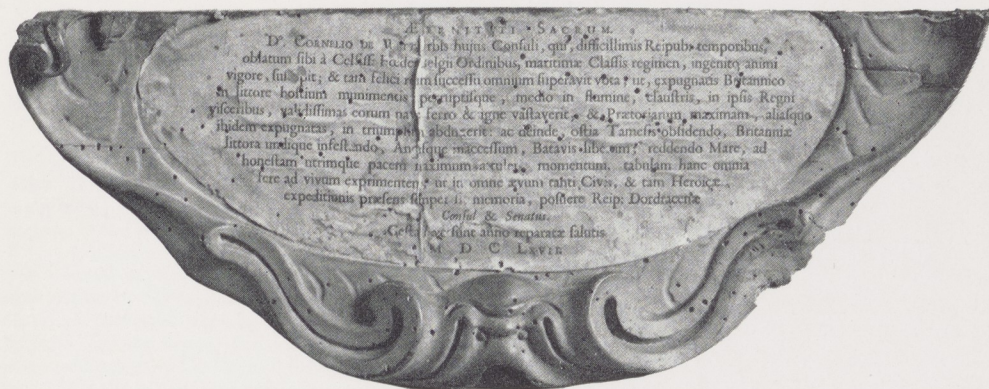

Toen zij eenmaal hun intrede in het openbare leven gedaan hadden, kenden de gebroeders de schone kunsten alleen nog maar de functie toe mee te helpen om aan hun staatkundige status uitdrukking te geven. Inspirerend voor artisten is deze houding niet geweest. Zo hebben de raadpensionaris en zijn broer niet aan de stijl, die hun stand kenmerkte, bloei, vooruitgang of élan kunnen geven. Hun begrippen in dit opzicht waren die van de bestaande toestand; verder reikten ze niet.

Afb. 23. Fragment van een schilderijlijst met aan Cornelis de Witt gewijd opschrift.

De Kruisdraging door Jacopo Bassano als gast in het Rijksmuseum

door B. HAAK

In juli 1658 viel Gerrit Reynst, Heer van Niel, koopman en Raad en Schepen van Amsterdam in de Keizersgracht en verdronk. Dit betekende het einde van een van de imposantste verzamelingen van italiaanse schilderijen en antieke beeldhouwwerken, die in de 17de eeuw in Nederland te vinden was. Door tijdgenoten werd zijn huis aan de Keizersgracht een 'Konink's Paleys' genoemd en de collectie kunstwerken, daar bewaard, uitbundig geroemd.

De verzameling, die voor zover nog na te gaan inderdaad van hoge kwaliteit was, werd opgebouwd door de broeders Jan en Gerrit Reynst. Hun vader, Gerrit, was een van de oprichters van de O.I. Compagnie en werd in 1613 Gouverneur-Generaal van Indië. Zij dreven handel op Venetië, waar Jan woonde. Een groot deel van hun verzameling zal daar gekocht zijn, met name uit de collectie van Andrea Vendramin. Jan, die in Venetië bekend stond als kunstkenner en verzamelaar, stierf, ongetrouwd, in 1646.

In 1655 gaf Gerrit Reynst aan enige graveurs, onder wie Jeremias Falck, Cornelis Visser en Th. Matham, opdracht zijn verzameling schilderijen en beelden in prent te brengen. Helaas werd het werk – het eerste in zijn soort in Holland – afgebroken door de dood van de opdrachtgever, zodat slechts een deel van de collectie uit dit prentwerk bekend is. Hiertoe behoort een schilderij, voorstellende de Kruisdraging met de drie Maria's, Johannes en Veronica, destijds toegeschreven aan Veronese. Het is dit schilderij dat onlangs in het bezit bleek van de Earl of Bradford, Western Park, Staffordshire, nadat eerst geruime tijd een kopie (thans in het Museum te York) voor het origineel was aangezien. Het doek werd deze winter tentoongesteld in de Royal Academy op de tentoonstelling 'Italian Art and Britain'. Het stemt tot grote dankbaarheid dat de eigenaar het thans voor enige maanden aan het Rijksmuseum heeft afgestaan, precies 300 jaar nadat het uit Amsterdam is vertrokken. De omstandigheden, waaronder dit plaats vond, waren meer van politieke dan van artistieke aard. Van 25 mei tot 3 juni 1660 verleenden de Staten van Holland namelijk gastvrijheid aan Karel II, koning van Engeland, voordat deze de Noordzee overstak om de regering te aanvaarden. De Staten achtten het van groot belang de nieuwe Koning zo welwillend mogelijk te stemmen. Zij bereidden hem dus een schitterende ontvangst en besloten tevens een aantal geschenken aan te bieden. Behalve een kostbaar ledikant, dat voor f 100 000,— van de 'Princess Royal' (Maria Stuart, de weduwe van Prins Willem II) werd overgenomen, en

Jacopo Bassano, de Kruisdraging

een compleet ameublement besloten zij bovendien hier een aantal schilderijen aan toe te voegen. (Het schilderijenbezit van Karel I was omstreeks 1650 geveild). De keus viel op het fameuze kabinet Reynst, vooral omdat bleek 'dat Synne Majesteyt niet so veel gesint is op schildereyen van moderne meesters als wel deselve particuliere speculatie heeft op antique stukken ende van Italiaensche meesters'. De weduwe Reynst werd benaderd en het resultaat was dat voor f 80 000,— 24 schilderijen en 12 antieke beeldhouwwerken gekocht werden. Met nog enige schilderijen (waarbf 'de Moeder' van Dou) werden zij eind oktober 1660 verscheept, begeleid door de kunsthandelaar Gerrit Uylenburch, de zoon van Rembrandts zwager Hendrick, die opdracht had het transport te begeleiden en voor het uitpakken en ophangen zorg te dragen. Het geschenk werd door de koning zeer gewaardeerd en maakte in Engeland grote indruk: nog steeds is 'the Dutch Gift' een begrip. Dat de Hollands-Engelse controverse er door opgeheven zou worden was echter nauwelijks te verwachten, daarvoor lag deze te diep.

In de verzameling van Karel II kreeg het hier besproken schilderij de juiste toeschrijving: Bassano. In de lijst van schilderijen van James II komt het voor als hangende in Somerset House, de residentie van Karels weduwe koningin Catharina. Of het met andere schilderijen uit Somerset House naar Portugal werd overgebracht is niet bekend. Een aantekening van Coke, die tussen 1721 en 1727 gemaakt moet zijn, vermeldt in ieder geval het schilderij bij Viscount Torrington, waarvan de tegenwoordige Earl of Bradford een rechtstreekse afstammeling is (de eerste Earl of Bradford huwde met de dochter van de 4e Viscount Torrington). Het schilderij van Jacopo Bassano (1510/15 - 1592) moet omstreeks 1540 ontstaan zijn en dateert uit de tijd dat Bassano's atelier nog niet tot werkplaats was geworden. De kleuren zijn gedurfd en de bijna levensgrote figuren vullen vrijwel het gehele vlak met hun tomeloos movement.

Het is een bijzonder voorrecht, dat dank zij de bereidwilligheid van Lord Bradford het Nederlands publiek in de gelegenheid wordt gesteld enige maanden te genieten van een schilderij, waarvan de historie zo nauw verweven is met Holland en Amsterdam en waarvan de Venetiaanse kleurenpracht en de grote bewogenheid niet zullen nalaten een diepe indruk te maken.

De gegevens in dit artikel zijn ontleend aan: N. Japikse, De Verwikkelingen tussen de Republiek en Engeland van 1660 - 1665, Leiden, 1901; E. Jacobs, Das Museo Vendramin und die Sammlung Reynst, in: Repertorium für Kunstwissenschaft 46, 1925 blz. 15 e.v.; F. Lugt, Italiaansche kunstwerken in Nederlandsche verzamelingen van vroeger tijden, in: *Oud-Holland* LIII, 1936, blz. 97 e.v.; Denis Mahon, Notes on the 'Dutch Gift' to Charles II, in: *The Burlington Magazine* XCI, 1949 blz. 303 e.v. en XCII, 1950 blz. 16; Catalogus tent. Jacopo Bassano, Venetië 1957 no 18; Catalogus Italian Art and Britain, Londen 1960 no 64; Michelangelo Muraro, Bassano's Way tot Calvary, in: *The Burlington Magazine*, CII, 1960 blz. 53 e.v.